

Olga Sitarz, Anna Jaworska-Wieloch, Jakub Hanc*

Propozycja nowelizacji art. 106 § 1 i art. 110a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego**1

W niniejszej publikacji chcielibyśmy uzasadnić konieczność nowelizacji art. 106 § 1 i art. 110a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego² w zakresie, w jakim operują one sformułowaniami dotyczącymi prawa do posiadania określonych przedmiotów. Postulujemy bowiem, aby wskazane przepisy otrzymały następującą treść, przy czym proponowana zmiana została przez nas wyróżniona:

„Art. 106. § 1. Skazany ma prawo do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych oraz bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach odprawianych w zakładzie karnym w dni świąteczne i słuchania nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu, a także do posiadania **przedmiotów o charakterze religijnym**.

Art. 110a. § 1. Skazany ma prawo posiadać w celi dokumenty związane z postępowaniem, którego jest uczestnikiem, artykuły żywnościowe o ciężarze nieprzekraczającym 6 kg, wyroby tytoniowe, środki higieny osobistej, przedmioty osobistego użytku, zegarek, listy oraz fotografie członków rodziny i innych osób bliskich, **przedmioty o charakterze religijnym**, materiały piśmienne, notatki osobiste, książki, prasę i gry świetlicowe”.

UZASADNIENIE

Jednym z podstawowych wymogów dobrego prawa jest jego jasność i niesprzeczność³. Warto sprawdzić stopień realizacji tych zaleceń na przykładzie prawa skazanych do posiadania przedmiotów związanych z wykonywaniem praktyk religijnych, wiążącego się z wolnością religijną. Jest to wartość, która w więzieniu nabiera

* Dr hab. Olga Sitarz jest profesorem w Instytucie Nauk Prawnych, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska, ORCID: 0000-0002-2075-3507, e-mail: olga.sitarz@us.edu.pl; dr Anna Jaworska-Wieloch jest adiunktem w Instytucie Nauk Prawnych, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska, ORCID: 0000-0002-1209-4433, e-mail: jaworskaania@wp.pl; mgr Jakub Hanc jest doktorantem w Szkole Doktorskiej, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska, ORCID: 0000-0002-1433-4074, e-mail: jakub.hanc@us.edu.pl

** Data zgłoszenia tekstu przez autorów: 18.09.2020 r.; data przyjęcia tekstu przez redakcję do publikacji: 7.03.2021 r.

¹ Artykuł jest efektem badań podjętych w ramach realizacji projektu badawczego sfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji nr 2018/31/B/H55/02233.

² Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 53) – dalej k.k.w.

³ L.L. Fuller, *Moralność prawa*, tłum. S. Amsterdamski, Warszawa 2004, s. 53–59.

szczególnego znaczenia, bowiem stanowi ten rodzaj wolności, której żadne orzeczenie karne wyłączyć nie jest w stanie⁴, a skazany odbywający karę pozbawienia wolności w żadnym razie nie może być pozbawiony prawa do wyznawania i kultuwowania swojej religii⁵.

Pozycja prawna skazanego jest limitowana przez przepisy⁶, które mogą ograniczać bądź wyłączać prawa, z których obywatele swobodnie mogą korzystać na wolności. Jednym z przepisów regulujących prawa religijne skazanych jest art. 106 § 1 k.k.w., w myśl którego skazany ma prawo do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z usług religijnych oraz bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach odprawianych w zakładzie karnym w dni świąteczne i słuchania nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu, a także do posiadania niezbędnych w tym celu książek, pism i przedmiotów.

Przedmiotem niniejszej publikacji jest rozważenie celowości ustanowienia w art. 106 § 1 k.k.w. wymogu, aby posiadanie książek, pism i przedmiotów było „niezbędne w tym celu”, zwłaszcza z punktu widzenia jasności prawa, spójności systemu oraz zasady proporcjonalności. W opinii samych skazanych obecność elementów religijnych w życiu więziennym jest potrzebna i konieczna⁷, dlatego istotne wydaje się, by wszelkie ograniczenia i limitacje przysługujących im praw odpowiadały zasadzie humanizmu, nie czyniąc zbędnych ograniczeń bez oparcia w ustawie bądź prawomocnym orzeczeniu⁸, poręczając przez to prawa skazanych statuujące zasadę ich podmiotowego traktowania⁹.

Już samo brzmienie językowe spornego sformułowania zawartego w art. 106 § 1 k.k.w.¹⁰ budzi wątpliwości. Skazany ma mieć prawo do posiadania niezbędnych w tym celu książek, pism i przedmiotów. Rodzi się pytanie – w jakim celu?¹¹. Nie jest to oczywiste, biorąc pod uwagę, że wcześniejsza część zdania składa się z trzech odrębnych uprawnień, tj.:

⁴ J. Niołajew, *Prawo do wolności religijnej więźniów według Jana Pawła II* [w:] *Osoba i dzieło Ojca Świętego Jana Pawła II. Studium wybranych problemów*, red. P. Marzec, J. Niołajew, Tomaszów Lubelski–Lublin 2009, s. 122.

⁵ Z. Lasocik, *Praktyki religijne więźniów*, Warszawa 1993, s. 169.

⁶ L. Bogunia, *Kilka uwag dotyczących obowiązków skazanego na karę pozbawienia wolności w jego statusie prawnym* [w:] *Aktualne problemy prawa karnego, kryminologii i penitencjarystyki. Księga ofiarowana Profesorowi Stefanowi Leleentalowi w 45. roku pracy naukowej i dydaktycznej*, red. K. Indeki, Łódź 2004, s. 70.

⁷ K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 539.

⁸ S. Paweła, *Prawo karne wykonawcze. Zarys wykładu*, Warszawa 2007, s. 66.

⁹ Z. Holda [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Z. Holda, K. Postulski, Gdańsk 2005, s. 23 i n.

¹⁰ „Skazany ma prawo do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z usług religijnych oraz bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach odprawianych w zakładzie karnym w dni świąteczne i słuchania nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu, a także do posiadania niezbędnych w tym celu książek, pism i przedmiotów”.

¹¹ Podobnych kłopotów wykładniczych dostarcza treść § 53 ust. 2 niemieckiej ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności oraz o poprawczych i zabezpieczających środkach pozbawienia wolności z 16.03.1976 r. (*Gesetz über den Vollzug der Freiheitsstrafe und der freiheitsentziehenden Maßregeln der Besserung und Sicherung*). Według niej skazany może posiadać podstawowe pisma religijne, które mogą mu zostać odebrane jedynie w przypadku rażącego (poważnego) nadużycia (*Der Gefangene darf grundlegende religiöse Schriften besitzen. Sie dürfen ihm nur bei grobem Mißbrauch entzogen werden*) – zob. Z. Holda, *Ustawa penitencyjna Republiki Federalnej Niemiec*, Lublin 1996, s. 84. W piśmiennictwie powszechnie kontestuje się użycie przymiotnika „podstawowy” (*grundlegend*). Nie przyczynia się on bowiem do uściślenia, czy wśród pism religijnych, które może posiadać skazany mieszczą się jedynie źródła objawienia danej wspólnoty (np. Tora, Koran, Biblia), czy także materiały z których skazany korzysta w codziennym życiu (np. modlitewnik, katechizm lub inny zbiór prawd wiary). Zob. K.H. Schafter [w:] *Strafvollzugsgesetz – Bund und Länder. Kommentar*, red. H.D. Schwind, A. Böhm, J.M. Jehle, K. Laubenthal, Berlin–Boston 2013, s. 554 i n.

- prawa do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z usług religijnych;
- prawa do bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach odprawianych w zakładzie karnym w dni świąteczne;
- prawa do słuchania nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu.

Wydaje się, że ustawodawcy chodziło o to, aby skazany miał prawo do posiadania przedmiotów służących do celów wykonywania praktyk religijnych, ale nie jest to pewne, biorąc pod uwagę brzmienie ustanowionego przepisu. Jego treść jest również niespójna z art. 110a § 1 k.k.w.¹², według którego skazany ma prawo posiadać w celi m.in. przedmioty kultu religijnego. W tym samym akcie ustawodawca, nawiązując do tej samej kategorii rzeczy, użył odmiennych pojęć definiowanych w różny sposób¹³.

Do sformułowania użytego w art. 110a § 1 k.k.w. nawiązuje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 21.12.2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności¹⁴, które wspomina w § 13 ust. 1 pkt 6b o prawie skazanego do posiadania w celi mieszkalnej do 10 przedmiotów kultu religijnego o wymiarach nie większych niż 250 x 150 mm. Zatem w tym przypadku rozporządzenie nie posługuje się celem, do którego przedmiot ma służyć (prawdopodobnie do wykonywania praktyk religijnych), tylko zastępuje je zupełnie innym sformulowaniem: „przedmiotem kultu religijnego”, którego jednak w żaden sposób nie definiuje. Tymczasem na gruncie przepisów podatkowych, w tym ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych¹⁵, w orzecznictwie wielokrotnie pochyłano się nad pojęciem kultu religijnego, wskazując, jak nieostre i sporne jest to określenie¹⁶. Utożsamiano je z praktykami obrzędowymi, za pośrednictwem których wyznawcy religii manifestują cześć dla *sacrum* w aktach uwielbienia, błagania i dziękczynienia, akcentując zewnętrzny aspekt religii w odróżnieniu od teoretycznej doktryny; ogółem obrzędów religijnych, całokształtem czynności religijnych¹⁷. Na kult religijny składać się mają zarówno te działania, które odnoszą się bezpośrednio do praktyk, obrzędów i uroczystości religijnych, jak i te dotyczące obiektów sakralnych i związanej z nimi infrastruktury¹⁸.

Przedmioty kultu religijnego nie są zatem tym samym, czym są przedmioty posiadane w celu wykonywania praktyk religijnych. Dodatkowo, pomimo

¹² „Skazany ma prawo posiadać w celi dokumenty związane z postępowaniem, którego jest uczestnikiem, artykuły żywnościowe o ciężarze nieprzekraczającym 6 kg, wyroby tytoniowe, środki higieny osobistej, przedmioty osobistego użytku, zegarek, listy oraz fotografie członków rodziny i innych osób bliskich, przedmioty kultu religijnego, materiały piśmienne, notatki osobiste, książki, prasę i gry świetlicowe”.

¹³ Przywołana uprzednio – niemiecka ustawa o wykonywaniu kary pozbawienia wolności stanowi w § 53 ust. 3, że skazanemu należy zezwolić na posiadanie, w stosownym zakresie, przedmiotów użytku religijnego (*Dem Gefangenen sind Gegenstände des religiösen Gebrauchs in angemessenem Umfang zu belassen*) – zob. Z. Holda, *Ustawa penitencjarna...*, s. 84. Do przedmiotów tych orzecznictwo (różnych landów niemieckich) zaliczyło: krzyż, święty obraz, różaniec, świecę, filakterie (teflin), dywanik modlitewny, figurkę Buddy. Nie zaklasyfikowano do nich natomiast kadzidelka lub choinki. Zob. K.H. Schafer [w:] *Strafvollzugsgesetz...*, s. 555.

¹⁴ Dz.U. z 2016 r. poz. 2231.

¹⁵ Ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1387 ze zm.).

¹⁶ B. Pahl, *Majątek kościołów i innych związków wyznaniowych. Zasady opodatkowania*, Olsztyn 2008, s. 124 oraz M. Tyrakowski, *Opodatkowanie dochodów Kościoła katolickiego w Polsce*, Warszawa 2005, s. 92–93.

¹⁷ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z 11.09.2012 r., I SA/Łd 781/1, LEX nr 1266487.

¹⁸ B. Pieron, *Finansowanie celów kultu religijnego realizowanego przez kościoły i inne związki wyznaniowe*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2011/14, s. 145.

że rozporządzenie w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności jest wyłącznie aktem wykonawczym względem Kodeksu karnego wykonawczego, posłużono się w nim inną definicją przedmiotów o charakterze religijnym, aniżeli w art. 106 § 1 k.k.w. Tymczasem to ta ostatnia jednostka redakcyjna stanowi o ramach wolności religijnej osadzonych, powinna zatem – jako norma konkretniej opisująca uprawnienia religijne skazanych, aniżeli art. 110a § 1 k.k.w. określający jedynie przedmioty których posiadanie w celi jest dozwolone – stanowić punkt wyjścia doprecyzowywania uprawnień osadzonych z zakresu wolności religijnej w aktach podwykonawczych.

Niezależnie od powyższego, powstaje pytanie o zasadność poczynionych przez ustawodawcę w art. 106 § 1 k.k.w. ograniczeń: po pierwsze stanowiących, że można posiadać wyłącznie takie przedmioty, które mają służyć wykonywaniu praktyk religijnych (a nie po prostu przedmiotów o charakterze religijnym), a po drugie, iż mają to być rzeczy, które są do takiego celu niezbędne. Wiele z przedmiotów związanych z wiarą umacniających myślenie o kwestiach duchowych nie jest niezbędnych do praktykowania religii, a jedynie do tego przydatnych. Czy jednak musi oznaczać to, że skazani nie mają prawa do ich posiadania?

Należy uznać, że takie ograniczenia nie odpowiadają – zagwarantowanym w Europejskich Regulach Więziennych¹⁹ – zasadom nakazującym poszanowanie wolności „myśli, sumienia i wyznania więźniów” (reguła 29.1)²⁰. Wskazują one jednoznacznie, że rygor więzienny na tyle, na ile jest to możliwe, pozwala skazanym na praktykowanie ich religii i wyznań, uczestniczenie w nabożeństwach lub spotkaniach prowadzonych przez zaaprobowanych przedstawicieli tych religii lub wyznań, przyjmowanie wizyt duszpasterskich składanych przez przedstawicieli takich religii i wyznań oraz posiadanie książek lub literatury z ich zakresu. Jerzy Nikołajew zaznaczał dobitnie, podkreślone w ten sposób znaczenie szacunku dla osoby uwięzionej w zakresie jej praw religijnych oraz zdefiniowanie praktyk religijnych, na które miało się składać m.in. posiadanie książek lub literatury z ich zakresu²¹. Widoczne jest tym samym, że Europejskie Reguły Więzienne nie wiążą książek i literatury posiadanej przez skazanych z celowością ich przechowywania, nawiązując wyłącznie do tematyki jakiej mają być poświęcone.

Jakkolwiek 66 Reguła Mandeli²² nie przewiduje już tak szerokiego zakresu wolności religijnej jak Europejskie Reguły Więzienne, stanowiąc, że w takim stopniu, w jakim to będzie możliwe, zezwoli się każdemu więźniowi na zaspokajanie jego potrzeb religijnych poprzez uczęszczanie na nabożeństwa odbywające się w zakładzie karnym oraz posiadanie książek na temat przestrzegania wskazań religijnych i obejmujących zasady wyznawanej przez niego religii, to jednak przewiduje ona domniemanie wyrażenia zgody na posiadanie przedmiotów o charakterze religijnym.

¹⁹ Zob. Rekomendacja Komitetu Ministrów dla państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych, przyjęta 11.01.2006 r. na 952. posiedzeniu delegatów, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d8d25 (dostęp: 9.03.2021 r.).

²⁰ Zob. Zalecenia Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych, <https://www.sw.gov.pl/assets/98/29/13/4d0aa81edd3ddc0d1132f1bde154ab564484eb10.pdf> (dostęp: 31.08.2020 r.).

²¹ J. Nikołajew, *Reguły minimalne i europejskie reguły więzienne a prawo więźniów do wolności sumienia i religii w Polsce*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2013/16, s. 123.

²² Zob. https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Reguly_Mandeli.pdf (dostęp: 9.03.2021 r.).

Udzielanie zezwolenia w takim stopniu, w jakim jest to możliwe, sytuuje bowiem ciężar zgody w zupełnie innym miejscu, aniżeli uczynił to ustawodawca w Kodeksie karnym wykonawczym, stanowiąc, że mają być to przedmioty niezbędne, nie precyzując dodatkowo, z czym ta niezbędność ma być związana.

Wprowadzenie wymogu, aby przedmiot posiadany w celu służyć wykonywaniu praktyk religijnych i był do tego niezbędny jest ograniczeniem praw i wolności obywatela, podlegając badaniu w trybie art. 31 ust. 3 Konstytucji RP²³. Według tego przepisu: „ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty i wolności praw”. Oznacza to, że dla spełnienia wymogów zasady proporcjonalności konieczne jest spełnienie trzech kryteriów: przydatności (tj., czy wprowadzona regulacja jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków), konieczności (czy regulacja jest niezbędna dla ochrony interesu publicznego, z którym jest powiązana) oraz proporcjonalności *sensu stricto* (czy efekty wprowadzonej regulacji pozostają w proporcji do ciężarów nakładanych przez nią na obywatela)²⁴.

Wydaje się, że art. 106 § 1 k.k.w. wymogów tych nie spełnia. Po pierwsze, nie czyni zadość kryterium przydatności, według którego środki ograniczające prawa i wolności jednostki muszą się nadawać do osiągnięcia mieszczącego się w ramach obowiązującego systemu prawnego celu, dla jakiego został on ustanowiony²⁵. Celem wprowadzenia ograniczeń dotyczących przedmiotów posiadanych w celach są względy bezpieczeństwa i zasady sanitarno-organizacyjne. Skoro jednak ustawodawca wprowadził przepisy ograniczające ilość rzeczy zabieranych przez skazanego do celi pod względem ilościowym, za niepotrzebny można uznać dodatkowy zapis zakazujący mu posiadania przedmiotów religijnych niesłużących do wykonywania praktyk religijnych i które nie są do tego niezbędne. Z tego względu wydaje się, że wprowadzenie takiej zmiany narusza zasadę przydatności.

Podobnie jest z zasadą konieczności, według której prawodawca spośród kilku sposobów ograniczenia danego prawa, jednakowo przydatnych dla realizacji założonego celu, powinien zastosować ograniczenia z jednej strony najmniejsze, a z drugiej strony – wystarczające dla osiągnięcia tego celu²⁶. Wiąże się to z nakazem, by spośród dostępnych ustawodawcy środków rozwiązania określonego problemu społecznego wybrać ten najmniej uciążliwy dla jednostki²⁷. Ograniczenia poczynione przez ustawodawcę nie wydają się jednak konieczne dla osiągnięcia stawianego przed nim celu. Wreszcie wymóg proporcjonalności *sensu stricto* nakazujący badanie, czy liczba zalet wprowadzonego ograniczenia przekracza liczbę jego wad, pociągając za sobą konieczność rozważenia wzajemnej relacji celu i środka²⁸. Należy

²³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) – dalej Konstytucja RP.

²⁴ Por. orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego (dalej TK) z 26.04.1995 r., K 11/94, OTK 1995/1, poz. 12, s. 133.

²⁵ J. Zakolska, *Zasada proporcjonalności w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2008, s. 20.

²⁶ J. Zakolska, *Zasada proporcjonalności...*, s. 25.

²⁷ M. Królikowski, *Diwa paradygmaty zasady proporcjonalności w prawie karnym [w:] Zasada proporcjonalności w prawie karnym*, red. T. Dukiet-Nagórska, Warszawa 2010, s. 45.

²⁸ J. Zakolska, *Zasada proporcjonalności...*, s. 27.

przy tym wziąć pod uwagę dwa elementy: wagę kolidujących wartości oraz stopień ich realizacji (naruszenia) – czyli im cenniejsza jest wartość, którą narusza dana ingerencja i im wyższy jest stopień naruszenia, tym cenniejsza musi być wartość, którą ta ingerencja ma chronić i tym wyższy stopień realizacji tej drugiej wartości²⁹. Z uwagi na znaczenie wolności religijnej, wprowadzenie kwestionowanych ograniczeń w art. 106 § 1 k.k.w. należy uznać za nietrafione.

Tak daleko idące sprzeczności zarówno pomiędzy różnymi jednostkami redakcyjnymi w ramach jednej ustawy, jak i pomiędzy ustawą a rozporządzeniem są sprzeczne z zasadami techniki prawodawczej. Zgodnie z § 10 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20.06.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”³⁰ do oznaczenia jednakowych pojęć używa się jednakowych określeń, a różnych pojęć nie oznacza się tymi samymi określeniami. Z kolei według § 118 w rozporządzeniu nie powtarza się przepisów ustawy upoważniającej oraz przepisów innych aktów normatywnych. Tym bardziej zatem rozporządzenie nie powinno konkretyzować uprawnień osadzonych, opierając je na zupełnie innej definicji, aniżeli akt ustawy stanowiący podstawę do ich wydania, zwłaszcza że o wolności religijnej i jej ograniczeniach stanowi art. 106 § 1 k.k.w., nie zaś art. 110a § 1 k.k.w.

Taki sposób tworzenia prawa jest również sprzeczny ze standardami unijnymi. Według zasady 1.1. Wspólnego przewodnika praktycznego Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji przeznaczonych dla osób redagujących akty prawne Unii Europejskiej obejmującego ogólne zasady techniki legislacyjnej³¹, akty prawne muszą być: jasne, zrozumiałe i jednoznaczne, proste i zwięzłe, bez niepotrzebnych elementów, precyzyjne, niepozostawiające u odbiorcy wątpliwości co do znaczenia tekstu. Dodatkowo zaznaczono, że spójność terminologii oznacza, że te same terminy należy stosować do wyrażenia tych samych pojęć, a różne pojęcia nie mogą być wyrażane za pomocą identycznych terminów. Dzięki temu unika się wieloznaczności, sprzeczności lub wątpliwości co do znaczenia terminu. Dany termin należy zatem stosować jednolicie w odniesieniu do tego samego pojęcia, a inne pojęcie należy wyrazić innym terminem (reguła 6.2). Z powyższych rozważań jednoznacznie wypływa zatem – po pierwsze – niecelowość ograniczeń wprowadzonych w art. 106 § 1 k.k.w., a po drugie – wadliwość określenia w odmienny sposób w różnych przepisach przedmiotów o charakterze religijnym.

Wreszcie powstaje pytanie, na kim spoczywa obowiązek wykazania, że skazanemu posiadane w celi przedmioty są niezbędne w określonym celu. W razie zakwestionowania tej okoliczności przez administrację zakładu karnego, po wydaniu decyzji odmownej na posiadanie określonej rzeczy, będzie ona mogła zostać zaskarżona przez skazanego w trybie art. 7 k.k.w., podlegając ocenie przez sąd penitencjarny. Ostatecznie to skazany poniesienie jednak ciężar niepodzielenia jego stanowiska poprzez uznanie, że dany przedmiot nie służy celom związanym z wykonywaniem praktyk religijnych bądź też że nie jest do tego niezbędny.

²⁹ K. Wojtyczek, *Zasada proporcjonalności jako granica prawa karania*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 1999/2, s. 42.

³⁰ Dz.U. z 2016 r. poz. 283.

³¹ Zob. Wspólny przewodnik praktyczny Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji przeznaczony dla osób redagujących akty prawne Unii Europejskiej (Luksemburg 2015 r.), <https://eur-lex.europa.eu/content/techleg/KB0213228PLN.pdf> (dostęp: 31.08.2020 r.).

Podsumowując, warto zauważyć, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 7.01.2004 r., K 14/03³², zauważył, iż naruszeniem Konstytucji RP jest stanowanie przepisów niejasnych, wieloznacznych, które nie pozwalają obywatelowi na przewidzenie konsekwencji prawnych jego zachowań. W cytowanym orzeczeniu TK podał w wątpliwość definicję zawartą w badanej ustawie, wskazując, że nie daje ona wystarczająco precyzyjnych, merytorycznie uprawnionych podstaw do wskazania, o jakie kryterium chodzi przy jej ustalaniu, co stwarza możliwość samowoli w zakresie decydowania o tym, czy konkretny lek mieści się w tej definicji. W naszej ocenie art. 106 § 1 k.k.w. w zakresie regulacji dotyczących przedmiotów dozwolonych dla skazanego do posiadania w celi, wymogów dobrego prawa również nie spełnia. Ustawodawca zdecydował się bowiem na niepotrzebne wprowadzenie wymogu celu (nie precyzując dokładnie o jaki cel chodzi) posiadania przedmiotów, w sposób niespójny z innymi przepisami, zawartymi zarówno w tym samym akcie prawnym, jak i w aktach niższego rzędu. Z zasady takie uchybienia legislacyjne godzą w jakość prawa, zaś dopuszczenie się ich w podwójnie wrażliwej sferze, jaką jest wolność religijna i osadzenie w więzieniu, błąd ten znacząco potęgują.

Wszystkie wskazane powyżej wątpliwości i wady legislacyjne tracą na aktualności, gdy przepisy art. 106 § 1 k.k.w. i art. 110a § 1 k.k.w. otrzymają zaproponowane na wstępie brzmienie. Określenie „przedmiot o charakterze religijnym” jest bowiem pojęciem możliwie szerokim, a zatem nieograniczającym bezzasadnie praw osadzonego, a równocześnie precyzyjnym. Ponadto dalej pozostawia możliwość dokonywania kontroli i ograniczania posiadania przedmiotów niepożądanym ze względu na cele odbywania kary lub bezpieczeństwo zakładu.

Summary

Olga Sitarz, Anna Jaworska-Wieloch, Jakub Hanc, *Proposal of Amendments to Article 106(1) and Article 110a(1) of the Penal Enforcement Code*

This article presents a proposal for amending the contents of Article 106(1) and Article 110a(1) of the Penal Enforcement Code. The amendment is justified by the need to eliminate various expressions referring to the same designata contained within one legislative instrument. The use of the proposed expression: 'objects of a religious nature', in the normative sphere will more effectively secure the convicted person's right to possess specific objects whose value and significance increase in the conditions of penitentiary isolation. Moreover, the possibility of controlling and limiting the convicted person's right to possess certain objects will be maintained, given the purposes of serving a penalty of imprisonment as well as safety of the penitentiary facility.

Keywords: *penal enforcement, religious freedom, objects of a religious nature*

Streszczenie

Olga Sitarz, Anna Jaworska-Wieloch, Jakub Hanc, *Propozycja nowelizacji art. 106 § 1 i art. 110a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego*

W niniejszym artykule przedstawiono propozycję zmiany treści art. 106 § 1 i art. 110a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego. Nowelizację uzasadnia konieczność wyeliminowania różnych sformułowań, odnoszących się do tych samych desygnatów funkcjonujących

³² Zob. wyrok TK z 7.01.2004 r., K 14/03, OTK 2004/1, poz. 1.

w obrębie jednego aktu prawnego. Przyjęcie postulowanego wyrażenia – „przedmioty o charakterze religijnym” – w sferze normatywnej skuteczniej zabezpieczy prawo skazanego do posiadania szczególnych przedmiotów, których wartość i znaczenie zwiększa się w warunkach izolacji penitencjarnej. Ponadto zachowana zostanie możliwość kontroli i ograniczenia prawa skazanego do posiadania niektórych przedmiotów ze względu na cele odbywania kary pozbawienia wolności, a także na bezpieczeństwo zakładu karnego.

Słowa kluczowe: prawo karne wykonawcze, wolność religijna, przedmioty o charakterze religijnym

Literatura:

1. Bogunia L., *Kilka uwag dotyczących obowiązków skazanego na karę pozbawienia wolności w jego statusie prawnym* [w:] *Aktualne problemy prawa karnego, kryminologii i penitencjarystyki. Księga ofiarowana Profesorowi Stefanowi Lelentalowi w 45. roku pracy naukowej i dydaktycznej*, red. K. Indecki, Łódź 2004.
1. Dąbkiewicz K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2018.
2. Fuller L.L., *Moralność prawa*, tłum. S. Amsterdamski, Warszawa 2004.
3. Hołda Z., *Ustawa penitencjarna Republiki Federalnej Niemiec*, Lublin 1996.
4. Hołda Z. [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Z. Hołda, K. Postulski, Gdańsk 2005.
5. Królikowski M., *Dwa paradygmaty zasady proporcjonalności w prawie karnym* [w:] *Zasada proporcjonalności w prawie karnym*, red. T. Dukiet-Nagórska, Warszawa 2010.
6. Lasocik Z., *Praktyki religijne więźniów*, Warszawa 1993.
7. Nikołajew J., *Prawo do wolności religijnej więźniów według Jana Pawła II* [w:] *Osoba i dzieło Ojca Świętego Jana Pawła II. Studium wybranych problemów*, red. P. Marzec, J. Nikołajew, Tomaszów Lubelski–Lublin 2009.
8. Nikołajew J., *Reguły minimalne i europejskie reguły więzienne a prawo więźniów do wolności sumienia i religii w Polsce*, *Studia z Prawa Wyznaniowego* 2013, nr 16.
9. Pahl B., *Majątek kościołów i innych związków wyznaniowych. Zasady opodatkowania*, Olsztyn 2008.
10. Pawela S., *Prawo karne wykonawcze. Zarys wykładu*, Warszawa 2007.
11. Pieron B., *Finansowanie celów kultu religijnego realizowanego przez kościoły i inne związki wyznaniowe*, *Studia z Prawa Wyznaniowego* 2011, nr 14.
12. Schafter K.H. [w:] *Strafvollzugsgesetz – Bund und Länder. Kommentar*, red. H.D. Schwind, A. Böhm, J.M. Jehle, K. Laubenthal, Berlin–Boston 2013.
13. Tyrakowski M., *Opodatkowanie dochodów Kościoła katolickiego w Polsce*, Warszawa 2005.
14. Wojtyczek K., *Zasada proporcjonalności jako granica prawa karnania*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 1999, nr 2.
15. Zakolska J., *Zasada proporcjonalności w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2008.